

SEKİZİNCİ YARGI PAKETİ

CEM DURAN UZUN

SETA | ANALİZ

ŞUBAT 2024 · SAYI 408

SEKİZİNCİ YARGI PAKETİ

CEM DURAN UZUN

COPYRIGHT © 2024

Bu yayının tüm hakları Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

SETA Yayınları

ISBN: 978-625-6583-28-3

Uygulama: Said Demirtaş

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43

34050 Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 410

Washington D.C., 20036 USA

Tel: 202 223 98 85 | Faks: 202 223 60 99

www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Berlin

Kronenstraße 1, 10117 Berlin GERMANY

berlin@setav.org

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 6, 1000 Bruxelles BELGIUM

Tel: +32 2 313 39 41

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
CEZASIZLIK ALGISI, CAYDIRICILIK VE İNFAZ DÜZENLEMESİ BEKLENTİSİ	9
ANAYASA MAHKEMESİNİN İPTAL VE İHLAL KARARLARI DOĞRULTUSUNDA YAPILAN DÜZENLEMELER	10
Hükümlülerin Kısıtlanması Düzenlemesi	10
Hekim Ön Raporuyla Sağlık Kuruluşuna Yerleştirme Düzenlemesi	11
Örgüte Üye Olmamakla Birlikte Örgüt Adına Suç İşleme Düzenlemesi	12
Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması (HAGB) Düzenlemesi	12
Basit Yargılama Usulü Düzenlemesi	14
Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlali Sebebiyle Tazminat Komisyonuna Başvurma Düzenlemesi	15
YARGILAMA HUKUKUNDAKİ SÜRELERDE YEKNESAKLAŞMA VE SADELEŞME	16
KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI ALANINDA AB MEVZUATI İLE UYUM	17
DİĞER DÜZENLEMELER	17
SONUÇ	18

CEM DURAN UZUN

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde lisans, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Bölümü'nde yüksek lisans ve doktora eğitimlerini tamamladı. Doktora tez çalışması Adalet Yayınevi tarafından "Anayasa Hukuku Açısından Siyasi Partilerin Finansmanı" başlığıyla yayımlandı. 2006-2007 arasında University of North Carolina at Charlotte'ta (UNCC) bir yıl süreyle misafir araştırmacı olarak bulundu. Uzun yıllar Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde araştırma görevlisi ve öğretim üyesi olarak çalıştı. Halen Ankara Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak Anayasa Hukuku, Siyasi Partiler Hukuku ve Anayasa Yargısı derslerini vermektedir. SETA Vakfı bünyesinde yeni anayasa, hükümet sistemleri, yargı ve insan hakları alanlarında çalışmalar yürütmektedir. Ayrıca bu konularda çok sayıda Türkçe ve İngilizce kitap, makale, rapor ve analiz kaleme almıştır.

ÖZET

Bu analizde kamuoyunda uzun bir süredir merakla beklenen ve bu günlerde TBMM Genel Kurulunda görüşülmekte olan Sekizinci Yargı Paketi'ndeki düzenlemeler ele alınmaktadır.

Bu analizde kamuoyunda uzun bir süredir merakla beklenen ve bugünlerde TBMM Genel Kurulunda görüşülmekte olan Sekizinci Yargı Paketi'ndeki düzenlemeler ele alınmaktadır. Kamuoyunda Sekizinci Yargı Paketi olarak anılan Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda ve 659 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi 16 Şubat 2024'te TBMM'ye sunulmuş ve 26 Şubat'ta TBMM Genel Kurulunda görüşülmeye başlanmıştır. Teklifin kısa sürede yasalaşması beklenmektedir.

Bu analizde pakette düzenlenen konular dört başlıkta ele alınmıştır. Bunlar Anayasa Mahkemesinin (AYM) verdiği iptal kararları üzerine yapılan düzenlemeler, farklı yargı kollarındaki sürelerin yeknesaklaştırılması ve uyumlulaştırılması, kişisel verilerin korunması hukukunun Avrupa Birliği (AB) mevzuatıyla uyumlulaştırılması ve yargı reformuyla ilgili olmayan diğer hükümlerdir. Ayrıca bu başlıklara değinmeden önce teklifte af niteliğinde bir düzenlemenin olup olmadığı da cezasızlık algısıyla birlikte incelenmiştir. Bu konular ele alınırken teklifte önerilen düzenlemeler aktarılmış, düzenlemelerin gerekçelerinin neler olduğu ve yargı reformu stratejisindeki yerine değinilmiştir.

GİRİŞ

Yargı ve adalet alanında yapılan reformlar, iktidarının ilk yıllarından itibaren AK Parti'nin en önemli gündem maddelerinden birisi olmuştur. Bu reformlar ilk başlarda AB uyum yasaları, demokratikleşme paketleri ve diğer düzenlemelerle birlikte yürütülmüştür. Sonradan yargı reformlarının belli bir strateji ve takvim içerisinde daha sistematik olarak hayata geçirilmesi amacıyla 2009'da bir "Yargı Reformu Strateji Belgesi" hazırlanmıştır. Beş yıllık uygulamanın sonunda 2015'te İkinci Strateji Belgesi kamuoyuna açıklanmıştır.

En son 30 Mayıs 2019'da halen uygulanmakta olan Üçüncü Strateji Belgesi "Güven Veren ve Erişilebilir Bir Adalet Sistemi" vizyonu ile bizzat Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından duyurulmuştur.¹ Ekim

2023'te Adalet Bakanlığının açıkladığı Yargı Reformu Stratejisi Uygulama Raporu'na göre o döneme kadar Yargı Reformu Strateji Belgesi'nde belirtilen "hak ve özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesi; savunma hakkının etkin kullanımının sağlanması; adalete erişimin kolaylaştırılması ve adalet hizmetlerinden memnuniyetin artırılması; yargı bağımsızlığı, tarafsızlığı ve şeffaflığının geliştirilmesi; insan kaynaklarının nitelik ve niceliğinin artırılması; ceza adaleti sisteminin etkinliğinin artırılması; yargılamanın sadeleştirilmesi ve alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin yaygınlaştırılması" şeklindeki 9 başlık altında toplanan 256 faaliyetin 181'i hayata geçirilmiştir.²

Adalet Bakanı Yılmaz Tunç'un açıklamaları ve kamuoyuna yansıyan haberlere göre yeni strateji belgesi ile ilgili hazırlıklar önemli oranda tamamlanmıştır. Hatta hem İnsan Hakları Eylem Planı hem de Yargı Reformu Strateji Belgesi'nin hazır olduğuna ve 2024 başında açıklanabileceğine dair açıklamalar yapılmıştır. Ancak ülkenin yerel seçim atmosferine girmesi belgelerin hak ettiği ilgiyi görmesine ve yeterince tartışılmasına engel olacağı için her iki belgenin de seçimlerden sonra kamuoyuna duyurulacağı anlaşıyor.

Bu belgeler konusunda yapılan hazırlıklar ve TBMM'de görüşülmekte olan yargı paketi, iktidarın reform iradesinin güçlü bir şekilde devam ettiğini ve önümüzdeki aylarda da yeni reformların gündeme geleceğini gösteriyor. Yargıdaki bazı eksikliklerin görüldüğü ve çözüm amacıyla kapsamlı çalışmaların geliştirildiği anlaşıyor.

Yeni strateji belgesi yanında uzun zamandır hazırlıkları devam eden ve hakkında sık sık haberler çıkan Sekizinci Yargı Paketi de bir kanun teklifi olarak 16 Şubat 2024'te TBMM'ye su-

1 Üçüncü Yargı Reformu Strateji Belgesi hakkında hazırlanmış iki çalışma için bkz. Muharrem Kılıç, *Türk Yargı Adaletinde Reform Perspektifi ve Politikalar*, (SETA Rapor, İstanbul: 2019); Nesibe Kurt Konca, "Yargılamaya Egemen Olan İlkeler Işığında Yargı Reformu Strateji Belgesi", *SETA Analiz*, Sayı: 286, (Haziran 2019).

2 "Yargı Reformu Stratejisi Uygulama Raporu", T.C. Adalet Bakanlığı, (Ekim 2023), <https://yargireformu.adalet.gov.tr/dosyalar/yrsuygulama.pdf>, (Erişim tarihi: 24 Şubat 2024).

nulmuş ve kamuoyuna açıklanmıştır.³ Bundan önceki son yargı paketi (Yedinci Yargı Paketi) 7745 sayılı Kanun 28 Mart 2023'te TBMM'de kabul edilerek yasalaşmıştı. Bu kanunun üzerinden bir yıl geçmesi ve uzun süredir hakkında çıkan haberler sebebiyle yeni paket ciddi merak uyandırıyordu. "Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda ve 659 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi" ismiyle sunulan paketin esas komisyon olarak Adalet Komisyonundaki görüşmeleri bir hafta içerisinde tamamlanmış ve 26 Şubat 2024'te Genel Kurula havale edilmiştir.⁴ Bu analiz yazılırken Genel Kurul görüşmeleri henüz tamamlanmamıştır.

Bu analizde pakette önerilen düzenlemeler sınıflandırılarak dört başlıkta ele alınmıştır. Ancak bundan önce zaman zaman gündeme gelen ve bazı kesimlerde beklenti oluşturan af düzenlemesi veya af gibi algılanacak bir infaz düzenlemesinin teklifte olup olmadığına değinilmiştir.

CEZASIZLIK ALGISI, CAYDIRICILIK VE İNFAZ DÜZENLEMESİ BEKLENTİSİ

Öncelikle belirtmek gerekir ki teklifte bir af düzenlemesi veya hapis cezalarının infaz süresini azaltacak bir infaz düzenlemesi söz konusu değildir. Teklifin sunulması önce-

sinde bu yönde bazı haberler ve açıklamalar olmuşsa da pakette yer verilmemiştir. Zaten Anayasa (madde 87) gereğince af kanunu için TBMM'nin beşte üç çoğunlukla karar alması gerekiyor. Böylesine bir çoğunluğu AK Parti veya Cumhuriyet İttifakı'nın sağlaması için Meclisteki diğer partilerin de desteği gerekir. Bu desteği sağlayacak bir uzlaşma arayışı da henüz gündemde değildir. O nedenle af konusunda toplumda gereksiz bir beklenti oluşturmaktan kaçınılmalıdır.

Yargı ve adalet alanında yapılan reformlar, iktidarının ilk yıllarından itibaren AK Parti'nin en önemli gündem maddelerinden birisi olmuştur.

Geçtiğimiz yıllarda önce koronavirüs (Covid-19) salgını sırasında 14 Nisan 2020 tarihli ve 7242 sayılı Kanun⁵ ve sonrasında 14 Temmuz 2023 tarihli ve 7456 sayılı Kanun⁶ ile infaz düzenlemesi yapılmıştır. Bu düzenlemelerle bazı suçlar bakımından denetimli serbestlik ve koşullu salıverilme hükümleri genişletilmiş ve bazı hükümlülerin cezaevinden daha erken çıkmalarının önü açılmıştır.

Geçmişte bu düzenlemelerin af niteliğinde olup olmadığı yolunda çeşitli teknik hukuki tartışmalar olmuş ve cezasızlık algısına hizmet ettiği ileri sürülmüştür. İktidarın bu ve benzeri

3 Teklif metni için bkz. TBMM, 16 Şubat 2024, Sayı: 26, <https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D28/Y2/T2/WebOnergeMetni/6e8b6477-2942-49d1-acf1-cfa13bcac252.pdf>, (Erişim tarihi: 26 Şubat 2024).

4 Adalet Komisyonunun raporu için bkz. "Karabük Milletvekili Cem Şahin ve İstanbul Milletvekili Şengül Karslı ile 124 Milletvekilinin Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda ve 659 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/2023) ve Adalet Komisyonu Raporu", TBMM, Sıra Sayısı: 109, <https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D28/Y2/T2/DosyaKomisyonRaporunuVerdi/cfb35b8a-65cc-44e7-b1bc-4764e98175b9.pdf>, (Erişim tarihi: 26.2.2024)

5 Kanun metni için bkz. "Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun", *Resmî Gazete*, 15 Nisan 2020, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/04/20200415-16.htm>, (Erişim tarihi: 25 Şubat 2024).

6 Kanun metni için bkz. "6/2/2023 Tarihinde Meydana Gelen Depremlerin Yol Açtığı Ekonomik Kayıpların Telafisi İçin Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi İhdası ile Bazı Kanunlarda ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun", *Resmî Gazete*, 15 Temmuz 2023, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/07/20230715-2.pdf>, (Erişim tarihi: 25 Şubat 2024).

tartışmalardan uzak durmak istediği görülüyor. Sonuç olarak bu tartışmalar bir tarafa yeni hazırlanan pakette infaz düzenlemesi şeklinde hapis süresini azaltacak bir hükme yer verilmediği de anlaşıyor.

Türkiye’de suçlar için öngörülen cezaların düşük olduğu yönünde güçlü bir algı var. Ancak yakından incelendiğinde bu algının gerçeği yansıtmadığı görülüyor. Karşılaştırmalı çalışmalar Türk Ceza Kanunu’ndaki cezaların diğer demokratik hukuk devletlerine oranla az olmadığını ortaya koyuyor. Özellikle bazı tepkisel düzenlemeler sonrasında bazı suçlar için öngörülen cezalar birkaç defa yükseltilmiş ve Avrupa ülkelerindeki kadar çok üzerine çıkmıştır.

Bu yüksek cezalara karşılık toplumdaki cezasızlık algısı daha ziyade infaz düzenlemelerinden kaynaklanıyor. Mahkemelerin hükmettiği cezalar denetimli serbestlik ve koşullu salıverme gibi kurumların etkisiyle hiç hapis yatılmadan ya da mahkeme hükmündekinden çok daha az süreler yatılarak infaz ediliyor. Bu nedenle geçtiğimiz aylarda verilen ceza düşük dahi olsa bir kısmının hapiste infaz edilmesini öngören bir düzenlemenin hazırlandığına dair haberler çıkmıştı. Bakan Tunç birkaç defa taslak aşamasındaki çalışmanın ayrıntılarına ve gerekçelerine değinmişti. Ancak teklifte bu düzenlemeye yer verilmediği görülüyor. Bu yöndeki bir düzenleme cezasızlık algısı ve caydırıcılık açısından etkili olmakla birlikte olumsuz sonuçları da olabilecek ve ceza adaleti sistemine yönelik sonuçlarıyla ele alınması gereken ciddi bir reformdur. Bu nedenle aceleyle getirilmesi ve daha fazla tartışılarak karar verilmesi yerinde olmuştur.

Teklifte suçla ve cezasızlık algısıyla mücadele etmek amacıyla bazı hükümlere yer verilmiştir. Nitekim yargı reformunun temel amaçlarından birisi de “ceza adaleti sisteminin etkinliğinin artırılması” olarak belirlenmiştir.

Bu amaca yönelik olarak 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun adli para cezalarının düzenlendiği 52. maddesinde değişiklik yapılması ve bir güne karşılık gelen adli para cezasının alt ve üst miktarında artış yapılması öngörülmüştür. Madde-deki “en az yirmi ve en fazla yüz Türk lirası” ibaresi “en az yüz ve en fazla beş yüz Türk lirası” şeklinde değiştirilmiştir.

AYM’NİN İPTAL VE İHLAL KARARLARI DOĞRULTUSUNDA YAPILAN DÜZENLEMELER

Kanun teklifindeki düzenlemelerin önemli bir kısmının AYM’nin geçmişte verdiği iptal ve ihlal kararları doğrultusunda hazırlandığı görülmektedir. AYM geçtiğimiz yıl çok sayıda kanun için iptal kararı vermiş ve yeni bir kanun çıkarılana kadar bazı kararların yürürlüğe giriş tarihini ertelemiştir. Bunlar kısaca şu şekilde sıralanabilir:

Hükümlülerin Kısıtlanması Düzenlemesi

Teklif ile Türk Medeni Kanunu’nda değişiklik yapılarak hapis cezası nedeniyle kısıtlanma kuralı olarak isteğe tabi tutulmaktadır. Kesinleşmiş hapis cezasının infazı amacıyla ceza infaz kurumunda bulunan ergin bir kişinin re’sen değil isteği üzerine kısıtlanacağı veya kendisine kayyım atanabileceği hükmü getirilmektedir.

AYM’nin 22 Mart 2023 tarihli ve E:2022/105; K:2023/54 sayılı kararıyla 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 407. maddesi iptal edilmiş ve iptal kararının dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir. Özgürlüğü bağlayıcı ceza sebebiyle kısıtlanma kurumu değiştirilerek ceza infaz kurumunda bulunma hali

doğrudan doğruya kısıtlama nedeni olmaktan çıkarılmaktadır. Mahkemenin iptal gerekçesi dikkate alınarak ergin kişilerin fiil ehliyetinin bulunduğu hareketle kesinleşmiş hapis cezasının infazı amacıyla ceza infaz kurumunda bulunan hükümlünün kısıtlanması esas olarak kendi isteğine bırakılmaktadır. Ancak toplam beş yıl veya daha fazla kesinleşmiş hapis cezasının infazı bakımından hükümlünün kısıtlanması hususu kişiliğinin veya mal varlığının korunması kriterine bağlanarak bu konuda vesayet makamına takdir hakkı verilmektedir.⁷

Bu maddeyle ilgili olarak aynı kararda iptal edilen 4721 sayılı Kanun'un 471. maddesi de yeniden düzenlenmiştir. Buna göre maddenin 1. fıkrasında özgürlüğü bağlayıcı cezaya mahkumiyet sebebiyle kısıtlı bulunan kişi üzerindeki vesayetin, hapis halinin hukuka uygun bir şekilde sona ermesiyle kendiliğinden ortadan kalkacağı hükme bağlanmaktadır. 2. fıkrasında ise hapis halinin devamı süresince vesayetin sona erdirilebileceği haller düzenlenmiştir.

Buna göre toplam beş yıldan az olan hapis cezasının infazına bağlı olarak verilen kısıtlama kararları bakımından kişinin isteminin bulunması; toplam beş yıl veya daha fazla kesinleşmiş hapis cezasının infazına bağlı olarak verilen kısıtlama kararları bakımından ise kişinin talebi üzerine kişiliğinin veya mal varlığının korunması sebebinin ortadan kalkması halinde vesayet sona erdirilebilecektir.

⁷ Teklif şu şekildedir:

MADDE 5- 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 407nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"MADDE 407- Kesinleşmiş hapis cezasının infazı amacıyla ceza infaz kurumunda bulunan ergin bir kişi, isteği üzerine kısıtlanır veya kendisine kayyım atanır.

Toplam beş yıl veya daha fazla kesinleşmiş hapis cezasının infazı amacıyla ceza infaz kurumunda bulunan ergin bir kişi, isteği bulunmasa dahi kişiliğinin veya mal varlığının korunması bakımından gerekli görülmesi halinde kısıtlanabilir. Cezayı yerine getirmekle görevli makam hapis cezasının infazına başladığını derhal vesayet makamına bildirir.

Vesayet makamı karar vermeden önce hükümlüyü dinler.

Bu Kanunun yayımlığa ilişkin hükümleri niteliğine uygun düştüğü ölçüde bu madde için de uygulanır."

Hekim Ön Raporuyla Sağlık Kuruluşuna Yerleştirme Düzenlemesi

Teklif ile hekim raporu üzerine sağlık kuruluşuna yerleştirme kararına karşı başvuru imkanı getirilmiştir. AYM'nin 25 Ocak 2023 tarihli ve E:2020/30; K:2023/12 sayılı kararıyla iptal edilen 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 436. maddesinin 1. fıkrasının (6) numaralı bendi yeniden düzenlenmektedir. Maddede akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı ve ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalığı olanlar hakkında resmi sağlık kurulu raporu alınabilmesi amacıyla kişinin hekim ön raporu üzerine en fazla yirmi gün süreyle sağlık kuruluşuna yerleştirilebileceği öngörülmektedir. AYM'nin iptal kararında hekim ön raporu üzerine sağlık kuruluşuna yerleştirilen kişinin bu yerleştirme kararına karşı başvurulabileceği herhangi bir yol öngörülmediğinden ve bu konuda başvuru imkanı sağlayan başkaca bir yasal düzenleme de bulunmadığından kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı sınırlanan kişiye aşırı külfet yüklendiği ve kuralla getirilen sınırlamanın orantılı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

AYM geçtiğimiz yıl çok sayıda kanun için iptal kararı vermiş ve yeni bir kanun çıkarılana kadar bazı kararların yürürlüğe giriş tarihini ertelemiştir.

AYM'nin iptal gerekçesine uygun olarak resmi sağlık kurulu raporunun alınabilmesini temin amacıyla gerektiğinde kişinin, hekim ön raporu üzerine en fazla yirmi gün süreyle sağlık kuruluşuna yerleştirilebileceği, yerleştirme kararının derhal ilgiliye ve yakınlarına bildirileceği, ilgili ve yakınlarının bu karara karşı bildirimden itibaren on gün içinde denetim makamına itiraz edebileceği ve ni-

hayetinde itirazın denetim makamınca ivedilikle karara bağlanacağı hükme bağlanmaktadır.⁸

Bu maddeyle ilgisi sebebiyle Türk Medeni Kanunu'nun 409. maddesinde de değişikliğe gidilmiştir. Teklifin 6. maddesine göre akıl hastalığı veya akıl zayıflığı sebebiyle kısıtlamaya karar verilebilmesi için aranan resmi sağlık kurulu raporunun alınabilmesinin temini amacıyla 436. maddenin 1. fıkrasında belirtilen usule başvurulabilecektir.

Örgüte Üye Olmamakla Birlikte Örgüt Adına Suç İşleme Düzenlemesi

Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme fiilini düzenleyen 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 220. maddesinin altıncı fıkrası AYM'nin 26 Ekim 2023 tarihli ve E:2023/132; K:2023/183 sayılı kararıyla iptal edilmiş ve iptal kararın *Resmi Gazete*'de yayımlanmasından başlayarak dört ay sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir.

AYM'nin iptal gerekçeleri doğrultusunda, örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme fiili, müstakil bir suç olarak düzenlenmekte ve örgüt adına suç işleyen kişi hem işlediği suçtan hem de bu fıkra düzenlenenden örgüt adına suç işleme suçundan ayrı ayrı cezalandırılmaktadır.⁹

⁸ Teklif şu şekildedir:

MADDE 7- 4721 sayılı Kanunun 436ncı maddesinin birinci fıkrasının (6) numaralı bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“6. Resmi sağlık kurulu raporunun alınabilmesini temin amacıyla; kişinin vücudundan kan veya benzeri biyolojik Örneklerle kıl, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabilir, kişiye gerekli tıbbi müdahaleler yapılabilir ve gerektiğinde kişi, hekim ön raporu üzerine en fazla yirmi gün süreyle sağlık kuruluşuna yerleştirilebilir. Hekim ön raporu üzerine verilen yerleştirme kararı derhal ilgiliye ve yakınlarına bildirilir. İlgili veya yakınları, bu karara karşı bildirimden itibaren on gün içinde denetim makamına itiraz edebilir, yapılan itiraz kararın ıcrasını durdurmaz. İtiraz denetim makamınca ivedilikle karara bağlanır.”

⁹ Teklif şu şekildedir:

MADDE 10- 5237 sayılı Kanunun 220nci maddesinin altıncı fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“(6) Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi, ayrıca iki yıl altı aydan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. İşlenen suçun niteliğine göre verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir. Bu fıkra hükmü sadece silahlı örgütler hakkında uygulanır.”

Bu maddede yapılan düzenlemeye uyum sağlanması ve uygulamada karşılaşılabilecek tereddütleri gidermek amacıyla “silahlı örgüt” suçunu düzenleyen Türk Ceza Kanunu'nun 220. maddesinde de değişiklik yapılmaktadır.¹⁰

Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması (HAGB) Düzenlemesi

Teklifle hükmün açıklanmasının geriye bırakılması sistemi bazı usuli düzenlemelerle devam etmektedir. Müsadere hükmünün hükmün açıklanmasının geriye bırakılmasına rağmen infaz edilebileceği kuralı getirilmekte, mağdurun veya kamunun zararının denetim süresinde taksitler halinde giderilmesi koşuluyla da hükmün açıklanmasının geriye bırakılması kararı verilebileceği hüküm altına alınmakta, sanığın kabul etmemesi halinde hükmün açıklanmasının geriye bırakılmasının uygulanamayacağına yer verilmekte, hükmün açıklanmasının geriye bırakılması hükmünün itiraz yoluyla değil istinaf yoluyla kesinleşmesi ve istinaf incelemesinin hem esas hem de usul yönünden yapılması öngörülmektedir. Ayrıca hükmün açıklanması halinde cezada indirim imkanı getirilmekte ve açıklanan cezaya itiraz hakkı tanınmaktadır.

Hükmün açıklanmasının geriye bırakılması kurumunu düzenleyen 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 231. maddesinin 5-14. fıkralarındaki hükümler AYM'nin 1 Haziran 2023 tarihli ve E:2022/120; K:2023/107 sayılı kararıyla iptal edilmiş ve iptal kararının bir yıl sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir.

¹⁰ Teklif şu şekildedir:

MADDE 11- 5237 sayılı Kanunun 314üncü maddesine ikinci fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiş ve diğer fıkra buna göre teselsül ettirilmiştir.

“(3) Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi, ayrıca beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. İşlenen suçun niteliğine göre verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir.”

AYM'nin iptal gerekçesi dikkate alınarak yapılan düzenlemeye göre¹¹ hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi

11 Teklif şu şekildedir:

MADDE 15- 5271 sayılı Kanunun 231inci maddesinin beş ila ondördüncü fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“(5) Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, müsadereye ilişkin hükümler hariç, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukuki sonuç doğurmamasını ifade eder.

(6) Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için;

a) Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkum olmamış bulunması,

b) Mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması,

c) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi, gerekir.

(7) Açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen hükmünde, mahkum olunan hapis cezası ertelenemez ve kısa süreli olması halinde seçenek yaptırımlara çevrilemez.

(8) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi halinde sanık, beş yıl süreyle denetim süresine tabi tutulur. Denetim süresi içinde, kişi hakkında kasıtlı bir suç nedeniyle bir daha hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilemez. Bu süre içinde bir yıldan fazla olmamak üzere mahkemenin belirleyeceği süreyle, sanığın denetimli serbestlik tedbiri olarak;

a) Bir meslek veya sanat sahibi olmaması halinde, meslek veya sanat sahibi olmasını sağlamak amacıyla bir eğitim programına devam etmesine,

b) Bir meslek veya sanat sahibi olması halinde, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasına,

c) Belli yerlere gitmekten yasaklanmasına, belli yerlere devam etmek hususunda yükümlü kılınmasına ya da takdir edilecek başka yükümlülüğü yerine getirmesine,

karar verilebilir. Denetim süresi içinde dava zaman aşımı durur.

(9) Altıncı fıkranın (c) bendinde belirtilen koşulu derhal yerine getiremediği takdirde; sanık hakkında mağdura veya kamuya verdiği zararı denetim süresince aylık taksitler halinde ödemek suretiyle tamamen gidermesi koşuluyla da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilir.

(10) Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmediği ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklerle uygun davranıldığı takdirde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak, davanın düşmesi kararı verilir.

(11) Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemesi veya denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklerle aykırı davranması halinde, mahkeme hükmü açıklar. Ancak mahkeme, kendisine yüklenen yükümlülükleri yerine getiremeyen sanığın durumunu değerlendirerek; cezanın yarısına kadar belirleyeceği bir kısmının infaz edilmemesine ya da koşullarının varlığı halinde hükümdaki hapis cezasının ertelenmesine veya seçenek yaptırımlara çevrilmesine karar vererek yeni bir mahkumiyet hükmü kurabilir. Açıklanan veya yeni kurulan hükmü itiraz edilebilir, İtiraz mercii ancak bu fıkradaki koşullarla sınırlı olarak bir değerlendirme yapabilir.

(12) 272nci maddenin üçüncü fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı istinaf yoluna başvurulabilir. Bölge adliye mahkemesi tarafından verilen kararlar hakkında 286nci madde hükümleri uygulanır. 272nci maddenin üçüncü fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının ilk derece mahkemesi sıfatıyla bölge adliye mahkemesi veya Yargıtay tarafından verilmesi halinde temyiz yoluna gidilebilir. İstinaf ve temyiz yolunda karar ve hüküm, usul ve esasa ilişkin hukuka aykırılıklar yönünden incelenir.

(13) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı, hakim veya mahkeme tarafından istenmesi halinde, bu maddede belirtilen amaç için kullanılabilir.

(14) Bu maddenin hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümleri, Anayasanın 174üncü maddesinde koruma altına alınan inkılap kanunlarında yer alan suçlarla ilgili olarak uygulanmaz.”

için sanık hakkında yapılan yargılama sonunda iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezasına hükmedilmesi gerekmektedir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına konu olabilecek hüküm, sadece mahkumiyet hükmüdür. Dolayısıyla mahkemece ancak mahkumiyet hükmü tesis edildiği takdirde koşulların varlığı halinde hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilecektir.

Türk Ceza Kanunu'nun 231. maddesinin 5. fıkrasında yapılan düzenlemeyle, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararıyla birlikte verilen müsadere kararlarının hukuki sonuç doğuracağı kabul edilmekte müsadere kararlarının infazı bakımından kanuni belirlilik sağlanmaktadır. Buna göre hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarıyla birlikte verilen müsadere kararları, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının kesinleşmesiyle birlikte yerine getirilecektir.

Sanığın kabul etmemesi halinde hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilemeyeceğine ilişkin hüküm yürürlükten kaldırılmakta ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı istinaf yoluna başvurulabileceği kabul edilmektedir. Böylelikle “lekelenmeme hakkı” başta olmak üzere sanığın lehine olan bu kurumun uygulanmasının takdiri tamamen mahkemeye bırakılmaktadır. Mahkeme, koşulların varlığı halinde hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verebilecek ve taraflar bu karara karşı istinaf kanun yoluna başvurabilecektir.

Maddenin 11. fıkrasında yapılan düzenlemeyle denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenilmesi veya yükümlülüklerle aykırı davranılması sebebiyle açıklanan ya da yükümlülüklerle aykırı davranılması sebebiyle yeniden kurulan hükmü itiraz edilebileceği kabul edilmektedir. Böylelikle usul ekonomisi dikkate alınmak suretiyle daha önce her yönüyle istinaf kanun yolu denetiminden

geçen bu kararların açıklanması veya yeniden kurulması üzerine verilen hükme karşı itiraz kanun yoluna başvurulabilmesi imkanı getirilmektedir.

Maddenin 12. fıkrasında yapılan düzenlemeyle 272. maddenin 3. fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı istinaf yoluna başvurulabileceği kabul edilmektedir. Buna göre istinaf yoluna başvurulamayacak hükümler hakkında verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararları hariç olmak üzere diğer hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarına karşı istinaf yoluna başvurulabilecektir. Teklife göre bölge adliye mahkemesi tarafından verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararları bakımından temyiz edilebilirlik değerlendirmesi 286. madde uyarınca yapılacaktır. Temyiz edilemez nitelikteki hükümlere ilişkin verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararları temyiz edilemeyecek, temyiz edilebilir nitelikteki hükümlere ilişkin verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararları ise ilgililer tarafından temyiz edilebilecektir.

Son olarak hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının ilk derece mahkemesi sıfatıyla bölge adliye mahkemesi veya Yargıtay tarafından verilmesi halinde temyiz yoluna gidilebileceği açıkça düzenlenmektedir. Maddeyle, 231. maddenin uygulanma imkanı kalmadığı gerekçesiyle AYM tarafından iptal edilen bağlantılı diğer fıkralar da yeniden düzenlenmektedir.

Basit Yargılama Usulü Düzenlemesi

Teklif edilen düzenleme ile ceza muhakemesindeki basit yargılama usulüne itiraz halinde itirazı başka bir mahkeme veya hakimince inceleyip karara bağlayacağı, itiraz halinde önceki hükümle bağlı olunmayacağı, daha ağır bir ceza dahi verilebileceği, itirazın sanık dışındaki kişilerce

yapılması halinde indirimin korunacağı, itiraz üzerine verilen kararın sanık lehine olması ve itiraz etmeyen sanıklara da uygulanma olanağının bulunması halinde onların da verilen hükümden yararlanacağı, vekalet ücreti, yargılama gideri ve maddi hataya dair itirazların Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 286. maddesinin 2. fıkrasında yer alan "Kararına itiraz edilen hakim veya mahkeme, itirazı yerinde görürse kararını düzeltir; yerinde görmezse en çok üç gün içinde, itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderir" hükmü gereğince inceleneceği düzenlenmektedir.

AYM 22 Haziran 2023 tarihli ve E:2020/79; K:2023/113 sayılı kararıyla basit yargılama usulünü düzenleyen 5271 sayılı Kanun'un 252. maddesinin 2-6. fıkralarını iptal etmiş ve iptal kararının dokuz ay sonra yürürlüğe girmesini kararlaştırmıştır.

AYM'nin gerekçeleri doğrultusunda hazırlanan düzenlemeyle¹² basit yargılama usulü-

¹² Teklif şu şekildedir:

MADDE 17- 5271 sayılı Kanunun 252nci maddesinin iki ila altıncı fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

"(2) İtiraz üzerine hükmü veren mahkemece dosya, o yerde birden fazla asliye ceza mahkemesi bulunması halinde tevzi kriterlerine göre belirlenen asliye ceza mahkemesine gönderilir ve bu mahkemece duruşma açılarak genel hükümlere göre yargılamaya devam olunur. Tek asliye ceza mahkemesinin bulunduğu yerlerde ise, aynı mahkemede yetkili başka bir hakim varsa bu hakim tarafından; aksi halde adli yargı ilk derece mahkemesi adalet komisyonu başkanınca görevlendirilen hakim tarafından duruşma açılır ve genel hükümlere göre yargılamaya devam olunur. Taraflar gelmese bile duruşma yapılır ve yokluklarında 223üncü madde uyarınca hükmün verilebilir. Taraflara gönderilecek davetiyede bu husus yazılır. Duruşmadan önce itirazdan vazgeçilmesi halinde duruşma yapılmaz ve itiraz edilmemiş sayılır.

(3) Mahkeme, ikinci fıkra uyarınca hüküm verirken, 251inci madde kapsamında basit yargılama usulüne göre verilen hükümle bağlı değildir. Ancak, itirazın sanık dışındaki kişiler tarafından yapıldığı hallerde 251inci maddenin üçüncü fıkrası uyarınca indirim uygulanır.

(4) İtiraz üzerine verilen hükmün sanık lehine olması halinde, bu hususların itiraz etmemiş olan diğer sanıklara da uygulanma olanağı varsa bu sanıklar da itiraz etmiş gibi verilen kararlardan yararlanır.

(5) İkinci fıkra uyarınca verilen hükümlere karşı genel hükümlere göre kanun yoluna başvurulabilir.

(6) Birinci fıkradaki itirazın, süresinde yapılmadığı veya kanun yoluna başvuru hakkı bulunmayan tarafından yapıldığı mahkemesince değerlendirildiğinde dosya, 268inci maddenin ikinci fıkrası uyarınca itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderilir. Mercii bu sebepler yönünden incelemesini yapar ve kararını gereği için mahkemesine gönderir.

(7) Birinci fıkradaki itirazın, yargılama giderine, vekalet ücretine veya maddi hataya ilişkin olması halinde 268inci maddenin ikinci fıkrası hükmü uygulanır. Mercii bu sebepler yönünden incelemesini yapar ve kararını gereği için mahkemesine gönderir."

ne göre verilen karara itiraz üzerine hükmü veren mahkemece dosyanın, o yerde birden fazla asliye ceza mahkemesi bulunması halinde tevzi kriterlerine göre karar veren mahkeme dışında belirlenen asliye ceza mahkemesine gönderileceği ve bu mahkeme tarafından duruşma açılarak genel hükümlere göre yargılamaya devam olunacağı kabul edilmektedir. Tek asliye ceza mahkemesinin bulunduğu yerlerde ise aynı mahkemede yetkili başka bir hakim varsa, bu hakim tarafından; yetkili hakim bulunmaması halinde adli yargı ilk derece mahkemesi adalet komisyonu başkanınca görevlendirilen hakim tarafından duruşma açılarak genel hükümlere göre yargılamaya devam edilecektir. Böylelikle basit yargılama usulüne göre karar veren hakim ile genel usule göre yargılama yaparak karar verecek hakimin farklı olması sağlanmaktadır.

Maddenin 3. fıkrasında basit yargılama usulü uygulanarak verilen hükümlere itiraz edilmesi üzerine, mahkemenin itirazdan önce verilen karara bağlı olmaksızın genel hükümlere göre karar verebileceği hükmüne bağlanmaktadır. Buna göre mahkeme sanık hakkında daha hafif ceza verebileceği gibi daha ağır ceza da verebilecek ve sanığın itiraz etmesi halinde 251. maddenin 3. fıkrası uyarınca yapılan dörtte bir oranındaki indirimi uygulamayacaktır. Ancak itirazın mağdur, müşteki veya Cumhuriyet savcısı tarafından yapıldığı hallerde dörtte bir oranındaki bu indirim uygulanacaktır. Böylelikle basit yargılama usulünün uygulanması suretiyle verilen ve beraat kararı gibi suçluluk tespiti yapılmadığı için dörtte bir oranındaki indirimin uygulanmadığı kararlar bakımından da sanık dışındaki kişilerin itirazı üzerine genel usule geçilmesi halinde verilebilecek mahkumiyet kararlarında sanığın dörtte bir oranındaki indirimden yararlanması sağlanmaktadır.

Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlali Sebebiyle Tazminat Komisyonuna Başvurma Düzenlemesi

Teklif ile uzun yargılamadan kaynaklı ihlal iddiaları bakımından daha kolay erişilebilir, hızlı işleyen ve birincil nitelikte bir başvuru yolu oluşturulmakta ve ilgiliye Komisyona müracaat imkanı tanınmaktadır. Ayrıca halihazırda ağır ceza mahkemelerinin görev alanında bulunan ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinin 1. fıkrasının (e) ve (f) bentlerinde yer alan koruma tedbirleri ile (1) bendindeki koruma tedbirlerinden kaynaklı maddi ve manevi tazminat istemleri bakımından da Komisyona müracaat imkanı getirilmektedir. Böylelikle tespiti herhangi bir yargılama yapılmasını gerektirmeyen bazı tazminat istemlerinin hızlı bir şekilde sonuçlandırılmasına imkan sağlanmaktadır.

Teklifteki önemli düzenleme başlıklarından birisi de farklı yargı kolları arasındaki kanun yolları için öngörülen sürelerin yeknesaklaştırılması ve sadeleştirilmesidir.

AYM bireysel başvuru üzerine verdiği 25 Temmuz 2023 tarihli ve 2023/18536 numaralı kararında, 7445 sayılı Kanun ile makul sürede yargılanma hakkı ihlali iddiaları yönünden müracaat edilebilecek idari veya adli bir mekanizma kurulmadığını, bu kapsamdaki başvuruların doğrudan AYM'ye yapılmasına devam edildiğini, dolayısıyla pilot karar olarak verdiği 2021/58970 numaralı kararının gereğinin tam olarak yerine getirilmediğini belirterek makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiasıyla yapılan başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan

bir neden görülmediği gerekçesiyle düşme kararı vermiştir. AYM Mart 2023'ten sonra aynı konuda yapılmış bireysel başvurular bakımından da düşme kararları vermeye devam etmektedir.

Teklif ile 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'da değişiklik yapılması ve 9 Mart 2023 tarihi itibarıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edilmesi ile mahkeme kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da hiç icra edilmemesine yönelik bireysel başvuruların da kabul edilemezlik kararı sonrasında yapılacak müracaat üzerine Komisyon tarafından sonuçlandırılmasına imkan tanınmıştır.

Düzenleme ile ayrıca koruma tedbirleri nedeniyle tazminat istemine konu olan hallerin bir bölümünde değerlendirme yapma yetkisi Tazminat Komisyonuna bırakılmakta ve Komisyona müracaat usulü düzenlenmektedir.

YARGILAMA HUKUKUNDAKİ SÜRELERDE YEKNESAKLAŞMA VE SADELEŞME

Teklifteki önemli düzenleme başlıklarından birisi de farklı yargı kolları arasındaki kanun yolları için öngörülen sürelerin yeknesaklaştırılması ve sadeleştirilmesidir. Yargılama usulüne ilişkin kanunlarda kanun yolları için farklı süreler öngörülmesi karışıklığa sebep olmakta ve hak kayıplarına yol açmaktaydı. Bu nedenle istinaf ve temyiz gibi kanun yollarına aynı sürede başvurulmasının öngörülmesi ve bu sürelerin benzer şekilde hafta veya ay olarak belirlenmesi adalete erişimi kolaylaştıracak bir adımdır.

Ayrıca bu sürelerin kararın ilgilinin yüzüne okunmasıyla (tefhimle) değil tebliğle başlayacağı öngörülmektedir. Geçmişte bu konudaki fark-

lı ve çelişik yargı kararları hak kayıplarına neden olmaktaydı. Mevzuatta yeri olmayan süre tutum dilekçesi uygulaması da buradan doğmuştu. Yapılan değişiklik süre tutum dilekçesi verilmesi gereğini ortadan kaldırmaktadır. Artık taraflar kararın gerekçesini öğrenerek karara karşı kanun yoluna başvurma imkanını değerlendirebilecektir.

Teklifin 1, 2 ve 3. maddeleri ile 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nda değişiklik yapılarak şu hükümlere yer verilmiştir:

- Yasada süreler hafta olarak belirlenmişse başladığı güne son hafta içindeki karşılık gelen günde biteceği,
- Kanun yollarına başvuru sürelerinin “hafta” olarak belirlenmesi ve bu sürelerin kararın tebliğinden itibaren başlayacağı,
- Temyiz kanun yoluna başvuru süresinin –6100 sayılı Kanun'da olduğu gibi– tebliğden itibaren başlayacağı ve iki hafta olacağı öngörülmüştür.

Teklifin 18-22. maddelerinde ise 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda sürelerle ilgili değişiklikler yapılarak 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile uyum sağlanması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda;

- Hak arama hürriyetinin daha etkin bir şekilde kullanılabilmesi amacıyla 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun yanında 4675 sayılı İnfaz Hakimliği Kanunu ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun ilgili maddelerinde yapılan düzenlemelerle, kanun yoluna ilişkin olup “gün” olarak belirlenen süreler “hafta” ve “ay” şeklinde değiştirilmektedir.
- 5271 sayılı Kanun'un ilgili maddelerinde yapılan düzenlemelerle, 6100 sayılı Kanun'da olduğu gibi istinaf veya temyiz kanun yoluna başvuru sürelerinin hükmün gerekçesiyle birlikte tebliğ edildiği tarihten

itibaren başlayacağı hüküm altına alınmaktadır. Böylelikle hüküm ilgiliye tefhim edilmiş olsa bile, istinaf veya temyiz süresinin tefhim tarihinden değil hükmün gerekçeyle birlikte tebliğ edildiği tarihten itibaren başlaması sağlanmaktadır.

- Benzer şekilde ceza muhakemesinde istinaf ve temyiz kanun yollarına başvuru süreleri “iki hafta” olarak belirlenmekte ve sürelerin kararın tebliğiyle başlayacağı kabul edilmektedir.
- Bu düzenlemelere uyum sağlanması, uygulamada karşılaşılabilecek tereddütlerin giderilmesi ve geçiş döneminin açıklığa kavuşturulması amacıyla ceza muhakemesine ilişkin çok sayıda maddede düzenleme yapılmaktadır.

KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI ALANINDA AB MEVZUATI İLE UYUM

Kişisel verilerin korunması teknolojik gelişimlere paralel olarak hukukun hızlı gelişen ve değişen alanlarından birisidir. Teklifte yenilenen AB Genel Veri Koruma Tüzüğü'ne (GDPR) uyum sağlanması ve uygulamadaki ihtiyaçların karşılanması amaçlanmaktadır.

Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun 6. maddesinde yapılacak değişiklik ile özel nitelikli kişisel verilerin işlenmesindeki istisna sistematığı tamamıyla değiştirilmekte, kural olarak işlenmesi yasak olan özel nitelikli kişisel verilerin işlenmesinin mümkün olduğu istisnai haller sekiz bent olarak sayılarak genişletilmektedir. Bu değişiklik esasen sigortacılık sektörü, çalışma mevzuatı, iş sağlığı ve güvenliği ile sosyal hizmetler alanlarında sağlık verilerine duyulan ihtiyaçtan kaynaklanmaktadır.

Bir diğer önemli hüküm ise kişisel verilerin yurt dışına aktarılmasında mevcut düzenlemedeki açık rıza şartının yerine “yeterlilik kararı, uygun güvenceler ve arızı haller” şeklinde kademeli şartlar öngörülmesidir. AB Genel Veri Koruma Tüzüğü ile uyumlu olarak kişisel verilerin işlenme şartları ile özel nitelikli kişisel verilerin işlenme şartlarından birinin varlığı ve aktarımın yapılacağı ülke, uluslararası kuruluş veya ülke içerisindeki sektörler hakkında yeterlilik kararı bulunması halinde veri sorumluları ve veri işleyenler tarafından kişisel veriler yurt dışına aktarılacaktır.

Kişisel verilerin korunması teknolojik gelişimlere paralel olarak hukukun hızlı gelişen ve değişen alanlarından birisidir.

Son olarak Kişisel Verileri Koruma Kurulu tarafından verilen idari para cezası kararlarına karşı sulh ceza hakimliğine başvuru yerine idare mahkemelerinde dava açılması imkanı getirilmektedir. Böylece idari para cezalarının idari yaptırım niteliklerine uygun olarak idari yargıda inceleme konusu yapılması sağlanıyor. Ayrıca istisnaları bulunmakla birlikte sulh ceza hakimliklerinin Kurul tarafından verilen idari para cezalarına karşı yeterli inceleme yapmadan karar verdiğine yönelik eleştirilerin giderilmesi amaçlanıyor.

DİĞER DÜZENLEMELER

Teklifte yargı reformu kapsamında yapılan düzenlemelerin yanında seçim öncesinde yasalaştırılması gereken ve farklı konulara ilişkin bazı hususlara da yer verilmiştir. Bunlar kısaca şu şekilde sıralanabilir:

- Teklifin 38. maddesi ile 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu'nun geçici 17. maddesinde değişiklik yapılmakta ve 6 Şubat 2023'te yaşanan depremlerin oluşturduğu yıkımın telafisinin hızlı ve etkili bir şekilde sağlanması amacıyla maddede yer verilen hükümlerin süresinin bir yıl daha uzatılması öngörülmektedir. Böylece deprem bölgesinde sanayi altyapısının güçlendirilmesine yönelik destek ve uygulamaların devamı hedeflenmektedir.
- Teklifin 39. maddesi ile 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun ek 18. maddesinde değişiklik yapılmakta ve emeklilere Ramazan ve Kurban bayramlarında 2 bin TL olarak ödenen bayram ikramiyesinin 3 bin TL'ye yükseltilmesi öngörülmektedir.
- Teklifin 40. maddesi ile 659 sayılı Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin 14. maddesinde değişiklik yapılması öngörülmüştür. Ancak bu madde Adalet Komisyonu tarafından teklif metninden çıkarılmıştır. Madde ile kamu avukatlarının vekalet ücretinin merkezde toplanmak yerine tahsil edildiği yerde dağıtımının yapılması, kalan tutarın merkez birimlere gönderilmesi, vekalet ücreti dağıtımı yapılacak personel açısından uygulama birliği sağlanması, hukuk biriminde altı ay fiili çalışma şartının sadece ilk defa göreve başlayanlarda aranması ve son olarak hukuk biriminde görev yapan dava takibine yetkili personelin herhangi bir sebeple birimden ayrılması sonucunda kendisine vekalet ücreti ödenmesinin nasıl yapılacağı konusu hükme bağlanmaktadır. Ancak tekrar belirtmek gerekir ki Genel Kurulda ele alınmakta olan metinde bu madde yer almamaktadır.

SONUÇ

Kamuoyunda uzun süredir beklenen Sekizinci Yargı Paketi (Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda ve 659 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi) 16 Şubat 2024'te TBMM Başkanlığına sunulmuştur. Adalet Komisyonu çalışmalarını kısa sürede tamamlayarak teklifi 26 Şubat 2024'te Genel Kurula sunulmak üzere TBMM Başkanlığına iletmıştır. TBMM Genel Kurulundaki görüşmelerin Mart'ın başında bitirilmesi ve seçimden önce Meclis tatile girmeden teklifin yasalaştırılması beklenmektedir.

Teklif ile hukuk devletinin bir gereği olarak yargı hizmetlerine erişimin kolaylaştırılması, yargı hizmetlerinin etkinliği ve kalitesinin artırılması amaçlanmaktadır. Bu amaçla uygulamada yaşanan sorunların giderilmesi ve hak kayıplarının önlenmesi düşüncesiyle yargı hizmetlerinin daha nitelikli sunumu için yargılama hukukundaki süreler ve bu sürelerin uygulanma şekilleri yeknesaklaştırılmakta ve sadeleştirilmektedir.

AYM 2023 içerisinde çok sayıda yasa için iptal kararı vermiş ve iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi yeni düzenleme imkanı tanımak amacıyla ertelemiştir. Mahkemenin kararlarındaki gerekçeler doğrultusunda hazırlanan teklif ile ceza muhakemesi hukukunda önemli değişiklikler yapılmıştır. Ayrıca AYM'nin bireysel başvurudaki en önemli iş yükünü oluşturan makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiaları için idari bir başvuru yolu getirilmiştir. Uzun yargılamadan kaynaklı ihlal iddiaları bakımından daha kolay erişilebilir, hızlı işleyen ve birincil nitelikte bir başvuru yolu oluşturulmakta ve böylelikle tespiti herhangi bir yargılama yapılmasını gerektirmeyen bazı tazminat istemlerinin hızlı bir şekilde sonuçlandırılmasına imkan sağlanmaktadır.

Kişisel verilerin korunması alanında AB Genel Veri Koruma Tüzüğü'ne uyum sağlan-

ması ve uygulamadaki ihtiyaçların karşılanması amacıyla üç noktada kapsamlı değişiklikler öngörülmektedir. İşlenmesi yasak olan özel nitelikli kişisel verilerin işlenmesinin mümkün olduğu istisnai haller genişletilmekte, kişisel verilerin yurt dışına aktarılmasında mevcut düzenlemedeki açık rıza şartının yerine kademeli şartlar öngörülmekte ve Kişisel Verileri Koruma Kurulu tarafından verilen idari para cezası kararlarına karşı sulh ceza hakimliğine başvuru

yerine idare mahkemelerinde dava açılması imkanı getirilmektedir.

Mecliste görüşülmekte olan bu paket dışında çok sayıda konuda yasal düzenleme hazırlığı olduğu da kamuoyuna yansımıştır. Ayrıca yeni Yargı Reformu Strateji Belgesi ve İnsan Hakları Eylem Planı konusunda 31 Mart seçimleri sonrasında girişimler yapılacağı görülmektedir. Bütün bunlar iktidarın reform iradesinin güçlü bir şekilde devam ettiğini göstermektedir.

SEKİZİNCİ YARGI PAKETİ

CEM DURAN UZUN

SETA | ANALİZ

Bu analizde kamuoyunda uzun bir süredir merakla beklenen ve bugünlerde TBMM Genel Kurulunda görüşülmekte olan Sekizinci Yargı Paketi'ndeki düzenlemeler ele alınmaktadır. Kamuoyunda Sekizinci Yargı Paketi olarak anılan Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda ve 659 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi 16 Şubat 2024'te TBMM'ye sunulmuş ve 26 Şubat'ta TBMM Genel Kurulunda görüşülmeye başlanmıştır. Teklifin kısa sürede yasalaşması beklenmektedir.

Bu analizde pakette düzenlenen konular dört başlıkta ele alınmıştır. Bunlar Anayasa Mahkemesinin verdiği iptal kararları üzerine yapılan düzenlemeler, farklı yargı kollarındaki sürelerin yeknesaklaştırılması ve uyumlulaştırılması, kişisel verilerin korunması hukukunun Avrupa Birliği mevzuatıyla uyumlulaştırılması ve yargı reformuyla ilgili olmayan diğer hükümlerdir. Ayrıca bu başlıklara değinmeden önce teklifte af niteliğinde bir düzenlemenin olup olmadığı da cezasızlık algısıyla birlikte incelenmiştir. Bu konular ele alınırken teklifte önerilen düzenlemeler aktarılmış, düzenlemelerin gerekçelerinin neler olduğu ve yargı reformu stratejisindeki yerine değinilmiştir.

www.setav.org

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • BERLİN • BRÜKSEL